

Opinia *amicus curiae* do ETPC w sprawie sędziego Waldemara Żurka

Helsińska Fundacja Praw Człowieka skierowała do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka opinię przyjaciela sądu w sprawie *Żurek przeciwko Polsce*. Skarżący, sędzia Waldemar Żurek, zarzuca, że doszło do naruszenia jego praw zagwarantowanych w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka wskutek wygaszenia jego kadencji jako członka Krajowej Rady Sądownictwa bez zapewnienia mu prawa do sądu. Wskazuje też, że naruszono jego wolność słowa poprzez poddawanie go różnym formom represji z powodu sformułowanych przez niego krytycznych wypowiedzi na temat wdrażanych przez rząd reform sądownictwa.

Skarżący, Waldemar Żurek, jest sędzią Sądu Okręgowego w Krakowie (przez wiele lat pełnił także funkcję rzecznika prasowego tego sądu) oraz członkiem Stowarzyszenia Sędziów „THEMIS”. W 2010 r. został po raz pierwszy wybrany na członka Krajowej Rady Sądownictwa, a w 2014 r. doszło do jego ponownego wyboru na czteroletnią kadencję. Od 2014 r. W. Żurek pełnił też funkcję rzecznika prasowego KRS. Po zmianie rządu, do której doszło w 2015 r., sędzia Żurek sformułował wiele krytycznych wypowiedzi na temat reform systemu sądownictwa i organizacji Trybunału Konstytucyjnego. W tym okresie skarżący stał się jednym z najbardziej rozpoznawalnych krytyków poczynań rządu w obszarze wymiaru sprawiedliwości.

Krytyka zmian w sądownictwie powodem represji?

W grudniu 2017 r. Sejm uchwalił ustawę, która wygasza kadencję wszystkich sędziowskich członków KRS. Twórcy ustawy uzasadniali ten krok koniecznością wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 20 czerwca 2017 r., w którym za niekonstytucyjne uznano przepisy regulujące zasady wyboru członków KRS przez środowisko sędziowskie oraz wprowadzające indywidualną kadencję wybieralnych członków KRS. Nowa ustawa wprowadziła całkowicie odmienny model wyboru sędziów do KRS – odtąd mieli oni być wybierani nie przez innych sędziów, lecz przez Sejm. Ustawa nie zapewniała odwołanym członkom KRS żadnych środków zaskarżenia. Nowa ustawa była szeroko krytykowana w Polsce, jak i za granicą.

W marcu 2018 r. Sejm wybrał nowych członków sędziowskich KRS, w związku z czym kadencje dotychczasowych członków, w tym sędziego Żurka, wygasły. Ponadto, w styczniu 2018 r. nowy prezes Sądu Okręgowego w Krakowie, powołany przez Ministra Sprawiedliwości Zbigniewa Ziobrę na mocy przepisów uchwalonych w 2017 r., odwołał skarżącego z funkcji rzecznika prasowego tego sądu. Dodatkowo, skarżący wskazuje, że organy podatkowe i Centralne Biuro Antykorupcyjne wszczęły kontrole dotyczące prawidłowości oświadczeń majątkowych jego i jego żony. Zdaniem skarżącego, działania te miały wywołać „efekt mrożący”, zniechęcający go do dalszej krytyki działań rządu.

W swojej skardze do ETPC sędzia Żurek zarzucił władzom Polski naruszenie art. 6 ust. 1 (prawo do sądu), art. 13 (prawo do skutecznego środka zaskarżenia) i art. 10 (wolność słowa) EKPC.

HFPC składa amicus curiae

Opinia przyjaciela sądu skierowana przez HFPC koncentruje się na dwóch problemach: standardach wolności słowa sędziów oraz represjach wobec niezależnych sędziów w Polsce. Jednocześnie Fundacja przywołała swoje stanowisko w sprawie wygaszenia kadencji członków KRS, wyrażone we wcześniejszej opinii *amicus curiae* złożonej w sprawie *Grzęda przeciwko Polsce*.

HFPC podkreśliła, że w świetle międzynarodowych standardów, sędziom przysługuje wolność słowa. Powinni z niej korzystać w sposób powściągliwy, tak aby nie podważyć zaufania obywateli do wymiaru sprawiedliwości oraz aby nie naruszyć gwarancji związanych z prawem do sądu bezstronnego. Jednocześnie jednak niedopuszczalne byłoby całkowite pozbawienie sędziów prawa do zabierania głosu w sprawach o istotnym znaczeniu publicznym, a zwłaszcza na tematy związane z ochroną niezależności sądownictwa. Kwestia ta jest niezwykle istotna zwłaszcza w czasach kryzysu praworządności. Ewentualne przypadki przekroczenia przez sędziów granic wolności słowa powinny być rozpatrywane w rzetelnych postępowaniach dyscyplinarnych prowadzonych przed niezależnymi organami. Niedopuszczalne byłoby natomiast poddawanie sędziów jawnym bądź zakamuflowanym represjom w związku z formułowaniem przez nich krytycznych wypowiedzi na temat działań rządu w sferze wymiaru sprawiedliwości. Zdaniem Fundacji represje takie stanowiłyby zagrożenie nie tylko dla praw sędziów, ale i prawa każdego człowieka do niezależnego sądu.

W drugiej części opinii HFPC przedstawiła liczne przypadki represji i nacisków na niezależnych sędziów. Fundacja zwróciła uwagę m.in. na kontrowersyjne zmiany w obszarze odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów, w tym utworzenie Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego, która w opinii wielu nie spełnia standardów niezależności i bezstronności. Zagrożenie dla niezależności sądownictwa wynika także z wejścia w życie, na początku 2020 r., tzw. ustawy kagańcowej. HFPC zwróciła uwagę na problemy związane z instrumentalnym wszczynaniem postępowań dyscyplinarnych przeciwko (lub w sprawie) sędziów korzystających z wolności słowa czy wolności zgromadzeń. Zdarzają się także przypadki wszczynania postępowań dyscyplinarnych w związku z wydaniem wyroku o określonej treści lub podjęcia określonych czynności procesowych, zwłaszcza mających na celu weryfikację prawidłowości powołania oraz spełniania standardów niezależności przez innych sędziów. HFPC zwróciła także uwagę na przypadki kierowania przez prokuraturę wniosków o uchylenie immunitetu sędziom w okolicznościach mogących sugerować chęć wywarcia nacisku na sędziów znanych z krytyki działań rządu w obszarze wymiaru sprawiedliwości.

Kalendarium

15 marca 2010 r. – Waldemar Żurek zostaje po raz pierwszy wybrany na członka Krajowej Rady Sądownictwa.

2 marca 2014 r. – ponowny wybór W. Żurka na członka KRS.

17 stycznia 2018 r. – wejście w życie ustawy zmieniającej ustawę o KRS, wprowadzającej nowe zasady wyboru sędziów do KRS i przewidującej skrócenie kadencji dotychczasowych członków Rady.

6 marca 2018 r. – wybór 15 nowych sędziów do KRS i wygaszenie kadencji dotychczasowych członków.

6 sierpnia 2018 r. – złożenie przez W. Żurka skargi do ETPC

14 maja 2020 r. – zakomunikowanie rządowi skargi

27 października 2020 r. – złożenie przez HFPC opinii *amicus curiae*